

מפגש מס' 136

דף למנחה

דברי הימים א י"ז - כ"א

תוכן הפרקים שנלמדו השבוע

פרק י"ז - יוזמת דוד להקמת המקדש

פרק י"ח - מלחמות דוד מכל עבריו

פרק י"ט - תחילת המלחמה בבני עמון

פרק כ' - כיבוש בני עמון ומלחמות ילידי הרפא

פרק כ"א - חטא מפקד העם וקניית גרן ארנן

לימוד מעמיק

התנאים להקמת המקדש

הפרקים שלמדנו השבוע פותחים ביוזמתו של דוד לבנות את בית המקדש (י"ז), ומסתיימים בקניית גרן ארנן - מקום המקדש (כ"א). שני הפרקים הללו מציגים שאלות חשובות בדבר היוזמה לבנות בית לה': האם הארון נועד בכלל להיות בבית קבע? ומה נדרש על מנת לבחור מקום אחד לעבודת ה'?

הפרקים שביניהם (י"ח-כ') עוסקים במלחמות של דוד מכל עבריו, בהם הוא כובש את ארם, מואב, אדום ופלשתים, ולבסוף גם את בני עמון. מה המשמעות של המלחמות הללו כחלק מן התהליך לעבר הקמת המקדש?

חלק א - מנדודים ליציבות

ראינו בשיעור הקודם שדוד מבקש להחזיר את ארון הברית למרכז העניינים של עבודת ה', ולדרוש אותו מחדש בזהירות ובכבוד הראויים לו. בעקבות זאת הוא מרגיש בפער הניכר שבין התפתחות מלכותו והיחס שמקבל המלך החדש בישראל, לבין מקומו של הארון: וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָשָׁב דָּוִד בְּבֵיתוֹ וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל-נְתָן הַנָּבִיא הַגֵּה אֵנֹכִי יוֹשֵׁב בְּבֵית הָאֲרָזִים וְאָרוֹן בְּרִית-ה' תַּחַת יְרֵיעוֹת (י"ז, א). מתוך דבריו של דוד, מבלי שהוא צריך לומר זאת במפורש, ניתן להבין שהוא מציע שגם לארון הברית מגיע בית קבע עשוי ארזים; כך גם מבין אותו נתן, שתומך ברעיון: וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל-דָּוִד כֹּל אֲשֶׁר בִּלְבָבְךָ עָשָׂה כִּי הָאֵל-לְהִים עִמָּךְ (י"ז, ב). כבר בשלב זה נשים לב שבנימוק של נתן לתמיכתו הוא לא מתייחס לציווי קדום או להסכמתו של ה', אלא רק לכך שא-להים יסייע לדוד בכל יוזמה שתהיה לו.

הבהרה זו אולי מעדנת במעט את ההפתעה שלנו מן הפסוקים הבאים. ה' מתגלה לנתן באותו הלילה וסותר את דבריו - הוא איננו מעוניין שדוד יבנה לו בית, ואף מתנגד לכך: לֵךְ וְאָמַרְתָּ אֶל-דָּוִד עַבְדִּי כֹה אָמַר ה' לֹא אֶתֶּה תִבְנֶה-לִּי בַּיִת לְשֹׁבֵת (י"ז, ד). בשלב הראשון נשמע שמדובר בהתנגדות ספציפית לבנייה ע"י דוד עצמו, אבל מהמשך דבריו נשמע שמעולם לא היה מעוניין כלל בבית כזה: כִּי לֹא יֵשְׁבְתִי בְּבֵית מִן-הַיּוֹם אֲשֶׁר הֵעֵלִיתִי אֶת-יִשְׂרָאֵל עַד הַיּוֹם הַזֶּה וְאֶהְיֶה

מֵאֵהָל אֶל-אֵהָל וּמִמִּשְׁכָּן: כָּל אֲשֶׁר-הִתְהַלַּכְתִּי בְּכָל-יִשְׂרָאֵל הִדְבַר דְּבַרְתִּי אֶת-אֶחָד שְׁפָטֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר צִוִּיתִי לְרַעוֹת אֶת-עַמִּי לֵאמֹר לְמַד לְמַד לֹא-בְנִיתֶם לִי בַיִת אֲרָזִים (י"ז, ה-1).

מתוך דברי ה' ניתן לזהות כי הוא רואה כאידיאל את הניידות של הארון בקרב עם ישראל - הוא עובר 'מאהל לאהל', ומתהלך בכל ישראל. עקרון זה עולה גם בציווי על בניית הארון, שם נאסר במפורש להוציא את ה'בדים'- מוטות הנשיאה - של הארון ממנו, וחז"ל מבינים זאת כלאו ממש שחייבים עליו מלקות: והבאת את-הבדים בַּטְּבַעַת על צֵלַעַת הָאָרֶץ לְשֵׂאת אֶת-הָאָרֶץ בָּהֶם: בַּטְּבַעַת הָאָרֶץ יְהִיו הַבָּדִים לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ (שמות כ"ה, יד-טו). האיסור הזה יוצר קשר נצחי ומחותי בין הארון לבדיו וחוקק את הניידות כחלק מהשימוש המיועד של הארון. עד כדי כך משמעותי האיסור הזה, שגם כאשר בסופו של דבר הארון כן נכנס אל בית הקבע שבונה לו שלמה, הבדים עדיין נשארים בתוך הטבעות: וַיֵּאָרִיכוּ הַבָּדִים וַיִּרְאוּ רֵאשִׁי הַבָּדִים מִן הָאָרֶץ עַל פְּנֵי הַדָּבִיר וְלֹא יָרְאוּ חֲחוּצָה וַיְהִי שֶׁעַד הַיּוֹם הַזֶּה (דברי הימים ב ה', ט). (ראו גם פוסט מאת הרב אמנון בזק, ובסרטון מאת הרב יעקב מדן והרב אמנון בזק).

ניידותו של הארון איננה רק לתקופת המסע במדבר, אלא ממשיכה לאורך תקופת השופטים, בה הארון מופיע במקומות שונים, לא תמיד יחד עם המשכן. כך למשל בפלגש בגבעה: וַיַּעֲלוּ כָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכָל-הָעָם וַיָּבֹאוּ בֵּית-אֵל וַיִּכְבוּ וַיִּשְׁבּוּ שָׁם לִפְנֵי ה' וַיִּצְונוּ בְיָוִם-הַהוּא עַד-הָעֶרֶב וַיַּעֲלוּ עֲלוֹת וּשְׁלָמִים לִפְנֵי ה': וַיִּשְׁאַלוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל בַּה' וְשָׁם אָרֹן בְּרִית הָאֱ-לֹהִים בְּיָמֵם הָהֵם (שופטים כ', כו-כז); או במלחמת שאול בפלשתים: וַיֹּאמֶר שָׁאוּל לְאַחִיזָה הַגִּישָׁה אָרֹן הָאֱ-לֹהִים כִּי-הִיא אָרֹן הָאֱ-לֹהִים בְּיָוִם הַהוּא וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל (שמואל א י"ד, יח).

שאלה למחשבה:

חשבו - מה יכולה להיות המשמעות של הניידות של הארון והשכינה? איזה יתרון יש ביכולת של הארון לעבור ממקום למקום ולהתהלך בקרב ישראל, ומה זה אומר על היחס של ה' לישראל בתקופה הזו? ולפי זה, מה תהיה המשמעות הרוחנית של קביעת הארון במקום אחד?

ניתן לראות דמיון בין ניידות הארון לבין סגנון הנהגתו של שמואל הנביא, המתואר כמנהיג שמתהלך בקרב העם ודואג להם בכל מקום בו הם נמצאים. בדומה לארון, גם לשמואל יש מקום קבוע אליו הוא חוזר, ושם הוא בונה מזבח: וַיִּשְׁפֹּט שְׁמוּאֵל אֶת-יִשְׂרָאֵל כָּל יְמֵי חַיָּו: וְהָלַךְ מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה וְקָסַב בֵּית-אֵל וְהִגְלָל וְהִמְצִיף וּשְׁפֹט אֶת-יִשְׂרָאֵל אֶת-כָּל-הַמְּקוֹמוֹת הָאֵלֶּה: וַתִּשְׁבְּתוּ הָרַמְתָּה כִּי-שָׁם בֵּיתוֹ וְשָׁם שְׁפֹט אֶת-יִשְׂרָאֵל וַיִּבְּן-שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' (שמואל א ז', טו-ז).

בדברי ה' לדוד ישנו חיבור בין מיקומו של הארון וההתהלכות בקרב ישראל, לבין הנהגת השופטים באופן כללי, ולא רק הנהגתו של שמואל: בְּכָל אֲשֶׁר-הִתְהַלַּכְתִּי בְּכָל-יִשְׂרָאֵל הִדְבַר דְּבַרְתִּי אֶת-אֶחָד שְׁפָטֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר צִוִּיתִי לְרַעוֹת אֶת-עַמִּי לֵאמֹר לְמַד לְמַד לֹא-בְנִיתֶם לִי בַיִת אֲרָזִים (י"ז, ו). הנהגת השופטים הייתה הנהגה מתחלפת, לא קבועה, במיקומים שונים ומשבטים שונים. ובתקופתם גם הארון התהלך בקרב ישראל, ולא היה במקום קבוע.

בהמשך, ה' מתנה את שינוי המצב של הארון בשינוי סגנון הנהגה. כדי להעביר את הארון מנייד לנייח ומאהל לבית ארזים, צריך קודם להעביר את הנהגת ישראל מהנהגה ניידת של שופטים מתחלפים, להנהגה יציבה של בית מלוכה: וּלְמִיָּמֵם אֲשֶׁר צִוִּיתִי שְׁפָטִים עַל-עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְהִכְנַעְתִּי אֶת-כָּל-אוֹיְבֵיךָ וְאָגַד לְךָ וּבֵית יִבְנֶה-לְךָ ה': וְהָיָה כִּי-מָלְאוּ יָמֶיךָ לָלֶכֶת עִם-אַבְתָּיִךְ וְהִקְיַמְתִּי אֶת-זֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ אֲשֶׁר יְהִי מִבְּנֶיךָ וְהִכְיַנְתִּי אֶת-מְלָכוֹתָו: הוּא יִבְנֶה-לִּי בַיִת וְכִנְנֵתִי אֶת-כִּפְסָאוֹ עַד-עוֹלָם (י"ז, י-יב). ה' מגדיר את ההבדל בין דוד לשאר שופטי ישראל, בכך שדוד יהפוך להיות בית של הנהגה. שושלת מלוכה רציפה וקבועה. ורק כאשר הנהגה תתקבע ב'בית' משלה, גם ארון ה' יוכל להתיישב בבית משלו.

באופן זה ניתן להבין גם את העובדה שה' איננו מצווה את העם במפורש להקים בית מקדש, בהתאם לכך שאין ציווי מפורש להקים בית מלוכה. יתכן שכשם שהעמדת מלך על ישראל תלויה ביוזמה של העם - כִּי-תִבְּאֵ אֶל-הָאָרֶץ ... וְאָמַרְתָּ אֲשִׁימָה עָלַי מֶלֶךְ כְּכָל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבְתַי: שׁוֹם תִּשָּׂים עָלַיךָ מֶלֶךְ (י"ז, יד-טו) - כך גם הקמת המקדש,

התלויה בקיומה של מלכות, צריכה להיות מתוך יוזמה אנושית, שמתבטאת כאן ברצונו של דוד להקים בית לה' (להרחבה על [אתגר המלוכה בישראל](#)).

שאלה למחשבה:

חוו דעתכם על הקשר בין צורת ההנהגה האנושית לבין מקומו של הארון ושכינת ה'. מדוע בתקופת השופטים מתאים שהארון ושכינת ה' יתהלכו ממקום למקום, ומדוע הקמת מקדש קבוע קשורה בהקמת בית מלוכה קבוע?

חלק ב - המקום

עד כה נגענו בעיקר בעצם הרעיון לקבע את הארון והשכינה במקום אחד, אבל עדיין נותרה שאלה חשובה - מהו המקום הראוי לכך?

בפעם הראשונה מתייחסת לכך התורה מיד לאחר מעמד הר סיני, בפרשייה העוסקת באופן הייצוג של ה' בארץ. היא פותחת בהבהרת העובדה ששכינתו של ה' בשמיים - **אַתֶּם רְאִיתֶם כִּי מִן־הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם** (שמות כ', יט), ומשום כך, לא ניתן להגביל אותו או לייצג אותו בארץ דרך פסל זהב או כסף: **לֹא תַעֲשֶׂוּן אֱלֹהִי כֶסֶף וְאֱלֹהִי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּן לָכֶם** (שם, כ). במקום זאת, העם מצווה על עבודת ה' דרך מזבח בלבד: **מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַעֲשֶׂה־לִּי וְזָבַחְתָּ עָלָיו אֶת־עֹלֹתֶיךָ וְאֶת־שְׁלֵמֶיךָ אֶת־צֹאנֶיךָ וְאֶת־בְּקָרֶיךָ... וְאִם־מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַעֲשֶׂה־לִּי...** (שם, כא-כב). בין אם האדם בונה מזבח אדמה, ובין אם הוא בונה מזבח אבנים, נראה שעיקר המפגש בין ה' לאדם קורה על ידי הזכרת שמו של ה' על המזבח: **כָּל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶזְכֵּר אֶת־שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וְבִרְכִיתֶךָ** (שם, כא). הניסוח של הפסוק הזה מורכב והעסיק רבות את הפרשנים, אבל ברמת הפשט הראשוני ניתן לומר כי ה' מביטח שבמקום בו יזכר שמו - שם הוא יבא לברך את האדם. אם כך, בשלב זה נשמע שכיוון ששכינתו של ה' היא בשמיים לא ניתן להגביל את עבודת ה' דרך עשיית פסל, וגם לא ניתן להגביל אותה למקום אחד בלבד בארץ (להרחבה בנוגע למשמעות הפסוק, ראו [מאמרו של הרב יצחק לוי](#)). אמנם לאחר מעמד הר סיני נבנה משכן, אך המשכן איננו מקום קבוע אלא עובר ממקום למקום.

אמנם, בספר דברים כבר ישנם דיבורים על 'המקום אשר יבחר ה' כמקום אחד בלעדי המיועד לעבודתו: **אֲבָד תֵּאבְדוּן אֶת־כָּל־הַמָּקוֹמוֹת אֲשֶׁר עֲבַדְתֶּם הַגּוֹזִים אֲשֶׁר אַתֶּם יֹדְשִׁים אֹתָם וְיֹדְשִׁים אֹתָם אֱלֹהֵיהֶם עַל־הָהָרִים הַרְמִים וְעַל־הַגְּבְעוֹת וְתַחַת כָּל־עֵץ רַעֲנָן: ... לֹא־תַעֲשׂוּן בְּן־לֵה' אִלֹּהֵיכֶם: כִּי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר ה' אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־שִׁבְטֵיכֶם לְשׂוֹם אֶת־שְׁמוֹ שָׁם לְשַׁכְּנוֹ תִדְרָשׁוּ וּבָאתָ שָׁמָּה** (דברים י"ב, ב-ה). התורה מצפה שעבודת ה' לא תיעשה על כל גבעה רמה ותחת כל עץ רענן, אלא במקום אחד שיבחר על ידי ה' להיות מקום השכינה שלו. גם בפרשייה הזו מדובר בפסילה של דרכי העבודה הזרה: עבודת האל-לא אמורה להיעשות כרצונו של האדם באופן ובמקום שנח לו, אלא יש לה מיקום, גדרים וגבולות: **לֹא תַעֲשׂוּן כָּל־אֲשֶׁר אָנְחָנוּ עֹשִׂים פֶּה הַיּוֹם כָּל־הַיּוֹם בְּעֵינָיו** (שם, ח). (על "המקום אשר יבחר" ראו עוד ב**שיעור קהילות לומדות בנושא**).

הסבה לכך שעבודת ה' מוגבלת כך, קשורה על פי הפסוקים להתיישבותם של ישראל בנחלה: **כִּי לֹא־בָאתֶם עֲדָה עִתָּה אֶל־הַמְּנוּחָה וְאֶל־הַנַּחֲלָה אֲשֶׁר־ה' אֱלֹהֵיךָ נָתַן לָךְ: וְעַבַדְתֶּם אֶת־הַיְדוֹן וְיִשְׁבַתֶּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־ה' אֱלֹהֵיכֶם מִנְחִיל אֹתְכֶם וְהָיִיתָ לָכֶם מִכָּל־אֲבִיכֶם מִסְבִּיב וְיִשְׁבַתֶּם־בְּטַח: וְהָיָה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר ה' אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ לְשַׁכְּנוֹ שָׁם שְׁמָה תִבְיֹאוּ אֶת־כָּל־אֲשֶׁר אָנְכִי מַצְוֶה אֹתְכֶם עוֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם מִעֲשֵׂרְתֵיכֶם וְתִרְמַת יֶדְכֶם וְכֹל מִבְּחַר נְדִירֵיכֶם אֲשֶׁר תִּדְרוּ לַה' (שם, ט-יא). כלומר: ברגע שעם ישראל - העם הנבחר - מקבל נחלה מובחרת בארץ, מוגבלת עבודת ה' למקום אחד שיבחר לכך. על ידי כך שנוצר קשר ייחודי ועמוק יותר בין ה' לארץ דרך עם ישראל, ניתנה האפשרות לאדם להתקרב לה' באופן משמעותי יותר ולהדבק במקום שכינתו. לשם כך, הגישה אל ה' כבר איננה חופשית כפי שהיה קודם לכן, ומעתה היא מותנית במעבר דרך ממלכת הכהנים שיתווכו את הקשר הזה. (ראו על כך עוד ב**מאמרו של הרב יצחק לוי**)**

אם כן, ניתן לתאר את הרעיון של שתי הפרשיות הללו כך: **מקומו של האל הוא בשמיים, ללא דמות או ייצוג חומרי, ועל כן נוכחתו זמינה בכל מקום שיזכירו את שמו ויעבדו אותו. עם זאת - כדי לאפשר קרבה רבה יותר**

אל בני האדם, ייחד ה' את ישראל וארצם להיות נחלתו, והגביל ה' את הגישה אליו למקום אחד בקרב העם והארץ הנבחרים, על ידי כללים וסייגים לקרבה אל מקום שכינתו (ראו עוד ב**פוסט מאת חנן פורת**, וב**פוסט מאת חן שמואל שמידמן**). בנוסף לכך, קביעת מקום אחד לעבודת ה' מאפשר פיקוח על אופן העבודה, ומניעת עבודה בצורה לא ראויה.

זוית אישית:

בתפילה, ב'קדושה', מוצג הפער הזה דרך 'ויכוח' בין שתי ישויות עליונות. מצד אחד, השרפים קוראים זה אל זה: 'קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כבוד' (ישעיהו ו', ג), כלומר: ה' הוא נשגב ומרומם, וניתן להתפלל אליו מכל מקום בארץ. אבל לעומתם, החיות והאופנים הנושאים את המרכבה, טוענים: 'פרוך כבוד' (יחזקאל ג', יב), כלומר: כבוד ה' מופיע במקום אחד המיוחד לו. כפי שראינו, השרפים והחיות לא באמת חולקים זה על זה, כיוון ששני הצדדים הללו נוכחים בעבודת ה'.

כיצד משתקפות שתי התפיסות הללו בעבודת ה' האישית שלכם? באיזו מידה נוכחות ה' עבורכם היא "מלא כל הארץ"? האם יש מקום המיוחד עבורכם למפגש עם ה' ומה היחס בין שני מצבים אלה?

גם כאן, ישנו קשר מתבקש בין סוגיית מקומה של השכינה לסוגיית ההנהגה של העם. שופטי ישראל היוו הנהגה מתחלפת וגמישה לעם ישראל במשך שנים, כאשר לא הייתה קביעות למקום ההנהגה וגם לא לשבת ממנו מגיע השופט. שבטיותם של השופטים מרומזת בגרסת ספר שמואל לסיפור, שם במקום 'שופטי ישראל' מופיעים 'שבטי ישראל': 'בכל אשר-התהלכתי בכל-בני ישראל הדבר דברתי את-אחד שבטי ישראל אשר צויתי לרעות את-עמי את-ישראל לאמר למה לא-בניתם לי בית ארזים (שמואל ב ז', ז).

לעומתם, המלך נבחר משבט אחד המיועד להנהגה, ותפקידו הוא לאחד את העם סביב מנהיג אחד ומקום אחד. חז"ל שמים לב לכך שקניית גורן ארנן על ידי דוד המלך מסמלת את הפיכתו למקום לאומי שאינו מחולק לשבטים:

ספרי פרשת נשא מב:

רבי אומר משום אבא יוסף בן דוסתאי כתוב אחד אומר "ויקן דוד את הגורן... בכסף שקלים חמשים" (שמואל ב כ"ד, כד), וכתוב אחד אומר "ויתן דוד לארונה היבوسی במקום שקלי זהב משקל שש מאות" (דברי הימים א כ"א, כה). כיצד יתקיימו שני כתובים הללו? הן שנים עשר שבטים היו ולקח מכל אחד ונטל חמשים שקל מכל שבט ושבט נמצא שש מאות שקלים מכל השבטים.

על ידי גביית חמישים שקלים מכל שבט, קונה דוד את הגורן בשש מאות שקלים והופך אותו למקום אחד ששייך לכל העם ומרכז אותם סביבו.

הקשר בין ההנהגה למקום עבודת ה' מרומז גם בסוף ספר שופטים, המתאר את הבעייתיות בתקופת השופטים ע"י הביטוי 'איש הישר בעיניו יעשה' (שופטים כ"א, כה). ביטוי זה מופיע בהקשר לשני הסיפורים החותמים את הספר, ומתארים את עבודת ה' שנעשית מחוץ למקום הנבחר על ידי ה' (פסל מיכה) ומצב של אנרכיה מדינית ללא משפט אחיד (פילגש בגבעה).

כשם שמבחינה חברתית ומדינית לא ראוי לעשות איש הישר בעיניו, מפני שנוצרת אנרכיה, כך גם בעבודת ה' לא ראוי לעשות איש הישר בעיניו, כפי שראינו לעיל: לא תעשו... איש כל-הישר בעיניו (דברים י"ב, ח). המלכת

מלך על ישראל, מסדירה את הנהגת העם בצורה ראויה, מקבעת את מקומו של העם בארצו ובמקביל לכך מאפשרת ארגון ומיסוד של עבודת ה' במקום אשר יבחר.

חלק ג - שלווה ובטחון

בעקבות כל הדברים הללו, ה' מעדכן את דוד כי בניית מקדש הקבע במקום אשר יבחר ה' תהיה תלויה בהקמת בית מלוכה. המאפיין המרכזי של מלוכה אל מול הנהגת השופטים הוא בקביעות, שנעשית על ידי העברת המלוכה מאב לבן. לכן רק כאשר בנו של דוד ימלוך, כממשיך מלכותו של דוד, תוגדר קביעות ההנהגה באופן מוחלט וניתן יהיה לקבוע גם את מקום הארון (ראו [פוסט מאת הרב ד"ר יואל בן-נון](#)).

יחד עם זאת, נראה שה' מרמז על מניעה נוספת הקשורה לדוד עצמו: לא אתה תבנה לי הבית לשבת (י"ז, ד). בהמשך, נראה שדוד רואה את הבעיה בהיותו איש למוד קרבות ומלחמות: ויאמר דוד לשלמה בני אני הנה עסל לבני לבנות בית לישם ה' א-להי: ויהי עלי דבר-ה' לאמר דם לרב שפכת ומלחמות גדלות עשית לא-תבנה בית לשמי כי דמים רבים שפכת ארצה לפני (כ"ב, ז-ח). (ראו [פוסט מאת הרב אמנון בזק](#)).

הרעיון כי בית ה' לא יכול להבנות על ידי אדם ששפך דם במלחמה, אפילו אם מתוך צורך קיומי, מתכתב עם ציווי התורה לבנות את מזבח ה' רק מאבנים שאינן מסותתות: ואס-מזבח אבנים תעשה לי לא-תבנה אתהן גזית כי תרפך הנפת עליה ותחללה (שמות כ', כב). ומפרשים חז"ל שבניית בית ה' והמזבח נועדו לסמל חיים ארוכים (ואולי גם נצחיים), ולכן אינם יכולים להבנות על ידי ברזל המקצר חיי אדם:

מדרש תנחומא פרשת יתרו

כי חרפה הנפת עליה ותחללה. מפאן אפרו: המזבח נברא לאריכות ימיו של אדם, והברזל לקצר ימיו. אינו דין שייניף את המקצר על המאריך

ניתן לזהות גם את העיקרון הזה עם ההבדל שבין המנהיג השופט לבין המלך. כל שופטי ישראל שקמו להנהיג את העם לפני דוד, נועדו בעיקר להוביל את העם לקרב נגד אויביהם ולהציל אותם מן העמים שלחצו אותם. הנהגת השופטים, אם כן, היא הנהגה של קרב ומלחמות. לעומת זאת, המלך מנהל את חיי האומה בדרכים מדיניות, בבריתות ובכלכלה, ומאפשר יציבות ארוכה יותר של בטחון ושלוש. התורה מבהירה שאחד התנאים לבחירת המקום האחד לעבודת ה', הוא ישיבה בארץ בשלוה ובבטחון: ועברתם את-הירדן וישבתם בארץ אשר-ה' א-להיכם מנחיל אתכם והניח לכם מקל-איביכם מסביב וישבתם בטח (דברים י"ב, י).

אמנם, בספר שמואל מופיע שהרעיון של דוד לבניית המקדש מגיע רק לאחר שה' הניח לו מסביב מקל-איביו (שמואל ב ז', א). ודאי שיש כאן רמז למוכנות הלאומית לקראת בניית הבית. אבל עצם העובדה שדוד עלה לשלטון כשופט וכלוחם, מנעה ממנו את בניית המקדש. יתר על כן, ה' מרמז לדוד כי ישנה עוד עבודה לעשות בתחום הזה: ואהיה עמך בכל אשר הלכת ואכרית את-כל-אויביך מפניך ועשיתי לך שם כשם הגדולים אשר בארץ: ושמתו מקום לעמי ישראל ונטעתיהו ושכן תחתינו ולא ירגז עוד ולא יוספו בני-עולה לבלתו כאשר בראשונה (י"ז, ח-ט) (ראו גם [בפירוש המלבי"ם](#)).

ואכן, מיד לאחר הבשורה הזו, דוד יוצא למסע כיבושים ומלחמות נגד העמים השכנים לישראל - פלשתים, מואב, ארם ואדום - ולבסוף גם בבני עמון. ניתן לראות בכיבושים הללו ניסיון של דוד לדאוג לביטחון הממלכה באופן יציב לאורך זמן, גם לימי שלמה בנו. הוא איננו מסתפק בניצחון הגנתי בלבד, אלא מבקש לבסס את השלוש והשקט באזור על ידי שליטה בעמים השכנים המהווים סיכון פוטנציאלי. כך, שלמה בנו לא יאלץ לטפל בכלל בסוגיות ביטחוניות ובמאבקים כוחניים, אלא יוכל למקד את העשייה המדינית שלו בבריתות מדיניות, סחר

כלכלי, ובנייה רחבה בכל הארץ. כך, כמלך יציב העוסק בבניית האומה הישראלית בארצה באופן חיובי, יוכל שלמה לבנות גם את בית ה' (ראו גם [בפוסט מאת הרב אורי שרקי](#)).

השלום, שמאפיין את מלכותו של שלמה, מרומז בשמו: הַגֵּה־בֶּן נוֹלָד לְךָ הוּא יִהְיֶה אִישׁ מְנוּחָה וְהַנְחוּתִי לוֹ מִכָּל־אֹיְבָיו מִסְבִּיב כִּי שְׁלֹמֹה יִהְיֶה שְׁמוֹ וְשָׁלוֹם וְשָׁקֵט אָתֶּן עַל־יִשְׂרָאֵל בְּיָמָיו: הוּא־יִבְנֶה בַּיִת לַשֵּׁמִי וְהוּא יִהְיֶה־לִּי לְבָן וְאֶנִּי־לוֹ לְאָב וְהַכִּינֹתִי כִּפְּאֵ מַלְכוּתוֹ עַל־יִשְׂרָאֵל עַד־עוֹלָם (כ"ב, ט-י) (עוד על הקשר בין בית דוד לבית ה' ראו ב[שיעור קהילות לומדות על מזמור קל"ב בתהלים](#)).

סיכום:

למרות שה' א-לוהי כל הארץ איננו מוגבל במקום, הוא מבטא את שכינתו בארץ דרך ארון הברית, וכך מייצר מוקד ברור לעבודת ה'. הארון מאפשר אחדות של כל העם סביב השכינה והזדמנות מוחשית להתקרב לה'. הארון, המסמל את שכינת ה', הוא נייד מטבעו, ומבטא הנהגה א-להית היורדת אל העם ומתהלכת ביניהם. בעקבות שינוי ההנהגה המדינית משופטים מתחלפים למלוכה קבועה, דוד מרגיש צורך למצוא מקום קבוע גם לארון, ולייצג בכך את הקשר בין ההנהגה המדינית וההנהגה הרוחנית. אולם, ה' מבהיר לדוד שכדי למקד את התגלות ה' למקום אחד הנבחר להשכנת השכינה, צריך לפניכן להגיע לבית מלוכה יציב, המארגן את סדרי הממלכה, מאחד את העם סביבו, ודואג לבטחון העם וישיבתו בשלווה בארצו.

להרחבה

[מתן על הפרק - דף לימוד לפרקים י"ז-י"ט](#)

[מתן על הפרק - דף לימוד לפרקים כ'-כ"ב](#)

[שיעור מאת הרב ד"ר אברהם שמאע: פרשיות השוללות את רעיון המקדש ומשמעותו](#)

[שיעור מאת ד"ר נריה קליין: תפילת ההודיה של דוד ומלחמותיו](#)

[שיעור מאת הרב ד"ר יואל בן-נון: יידוע חלקי ומשמעות 'המקום אשר אזכיר את שמי'](#)

[מאמר מאת הרב יצחק לוי: מדוע לא יכול דוד לבנות את בית ה'? חלק א', וחלק ב'](#)

[מאמר מאת הרב אמנון בזק: חזון נתן - מדוע לא בנה דוד את בית המקדש](#)